

CONCORS A PREMI MI E LA "CONSULTA"

La Consulta, la Consulta, la Consulta ...
Mah, i saj pì nen cosa pensé. Mé diretor a speta ch'a "calà la poer" (numer 5); la Consulta a s'anrabia e a lo deferiss ai "Probiviri" (at va mach bin ch'i soma nen ant la Russia 'd Monsù Stalin, mé car Burss ...). A propòsit: ma cò ch'a son ij "probiviri"? A-i é na lege ch'a obliga le associassion a avej ij "probiviri"? Anté ch'as cato? Cò ch'a fan? Vaire ch'a vagno (as sa mai ...)?

Mi, coma pérson-a, i n'hai dabzogn? A na fan èdcò 'd sacociabij? E col ch'a l'é 'l singolar èd "probiviri"? "Probiviro"? o "Probivir"? o pitòst "Probivirum"? (a sta sempe bin, buteje "um" a la fin).

E an piemontèis coma ch'as dis? Giuteme, pér piasì.

Contut, sta Consulta a l'é na frisa, coma dì, antoleanta, s'a sopòrta gnanca na cita critica. Su, as fa nen parèj.

A mi la Consulta am pias. I penso ch'a sia na gròssa e genita oportunità pér el piemontèis.

E am fa piasì che la neuva a l'abia passà ij confin maledet dl'Italia.

I l'hai arseivù l'últim númer d' "Etnismo". "Etnismo" a l'é un cit notissiari an lenga Esperanto publicà an Germania e dedicà a le minoranze etno-lenghistiche. A-i son doe cite foto con carteji bilengh e 'sta cita communi-cassion a pagina doj:

"El sinch d'Avril 1998 vintré associassion culturaj piemontèise a l'han fondà a Lissandria un neuv organisme: la Consulta pér la lenga Piemontèisa, ch'a travajerà an manera andipendenta da minca partì politich pér buté 'nsema tute le fòrse con el but èd rivé a l'arconòssiment dèl piemontèis coma lenga minoritaria, ant el sens dla Carta Europenga dle Lenghe Regionaj e Minoritarie. Antra ij partessipant a i j'era èdcò Guiu Sobiela-Caanitz, lenghista catalan motobin conossù da j'etnista, ch'a l'ha armarcà che ij Piemontèis a l'han tuti ij drit al bilenghism ufissial an minca mojen èd comunicassion sociala, da l'istrussion fin-a a la onomastica. A la fin, a l'é stàita sotsignà la Carta d' Lissandria, un document es-sensial pér ij Piemontèis a rèsguard èd soa lenga e identità. Pér avèj pì d'anformassion ..." [traduission mia].

"Etnismo" a l'é na cita cosa, gnente s'i veule, contut, a l'é bel che quaidun an Europa (cola vera, nen cola 'd Pròdi) a sapia 'd noi. Costa a l'é già na cita vitòria dla Consulta.

Ant l'istess temp, i penso ch'a vanta 'dcò esse realista, tant parèj pér peui nen robat e fesse mal al portacoa. Mia por a l'é mach che la Consulta a sia nassùa ... veja, veja com'a l'é vej el moviment piemontesista. I son pessimista? Pijé 'l

giornal "Gioventura Piemontèisa". Squasi tut un númer (el 4) a l'é dedicà a j'atività ch'a rèsuardo la lenga.

La Consulta a fa 'n "Comunicato Stampa" pér protesté contra la lege italiana an sle minoranze (cola ch'a arconòss nen el piemontèis).

La Consulta a je scriv ai parlamentar piemontèis: a-i é 'dcò el Réscontr (col èd Quinsné), dont ij partessipant a l'han sotsignà soa "Mossion" (parla pa pì, che coragi!), e via parèj.

Gnente 'd mal, as capiss. Fé 'd mossion, comunicà e petission a costa pòch, e mal a peul nen fene. Ma ch'a sia 'dcò util i saj nen. Foma un cit gieugh: foma finta che la Consulta a vagna, che la Region Piemont (o 'l Parlament Italian, el Consèj d'Euròpa, l'O.N.U., Nosgnor, a fa l'istess) an dago rason, e che doman an pieuva a col un mijard, èd lire italian-e, as capiss, nen èd dòlar american. Nò, foma doj mijard (2.000.000.000; almen ant la fantasia un a peul èslarghesse un pòch, nò?). Bin; el gieugh a l'é cost: cosa i na foma dij sòld? A son li, an jè dan an man e an ciama mach dè spendje, disoma, an ses meis.

Atension: i podoma nen cangé le lege con sti sòld (donch, propon-e nen che i mostoma el piemontèis an tute le scòle, a l'é contra 'l Regolament).

Antlora? I foma un bel

"Congress Anternassional an sla Lenga Piemontèisa"? Is dividoma ij sòld fra j'associassion? (ant ès cas, dësmentié nen ij collaborator dij giornaj piemontèis, pér piasì. I l'hai dabzogn èd cangé la machina e i deuvo ancor paghé 'l dentista).

Nò, i publicoma tuta la Bibbia an piemontèis, con la costitussion italiana an fond (ant ès cas, i peule dësmentiéve 'd mandemne na còpia).

Ma nò, i l'hai n'ideja ancor pì bela: i mandoma un cit grup èd piemontesista a fè un viagi dè studi an Catalògna pér amprende la tua dle lenghe (torna: dësmentié nen ij collaborator dij giornaj piemontèis).

Dabon, avej doj mijard a sarìa 'n problema, pérchè la vrità a l'é che i savrò nen còs fene pérchè la lògica dlè stat a l'é intrane andrina, fin-a ant j'òss, e an mangia. A l'é mej fe petission e proteste a l'é stat, an marcandand la limòsna èd na lege che tant a sarà mai realissà da l'é stat.

Méj che andé ant la società, na società ch'a marcia e ch'a travaja.

I pensoma ancor che a sia l'é stat a cangé la società.

I pensoma ancora che ij Piemontèis a l'abio tòrt e nojàutri, ij Piemontesista, i l'oma rason, e che, con l'aggiut dlè stat, el pòpol a vèddrà so tòrt e a marcerà anvers el sol dl'avni an parland piemontèis.

Nò, mia cara gent, a l'é lè stat ch'a cor dapress a la società: La società (la gent, el pòpol) a l'ha rason. A l'ha sempe rason. S'a parla nen piemontèis a l'ha sò bej motiv, e a sarà nen lè stat a feje cangé ideja. E che lè stat a peussa nen cangé la testa dla gent a l'é la cosa pì bela che mi i conòssa.

Mach an travajand ant la società i vagneroma. A la facia dlè stat.

I lo foma 'l giuegh? Mandeme vòste propòste. Titol: "Coma mi i spendrà doj mijard pér el piemontèis".

Le propòste a saran publicà an sèl giornal; mi i sérnerai la pì bela.

Regolament:

1. Ant la propòsta as deuv spende la gifra èd doj mijard (2.000.000.000) completament fra el prim gené e el 30 giugn 1999. La precision ant la prevision de speisa a l'é titol pér vagné.

2. El premi, assegñà da mi, a sarà ... iv lo diso ancor nen, ma a sarà bel.

3. Adressa: i peule mande vòste propòste (an piemontèis o an anglèis) a la Redassion, pér pòsta on pér fax, o a mì se i l'eve la pòsta eletrònica. Adressa: tosmauro@tn.village.it

4. Le propòste a deuvo rivé nen dòp dèl 31.12.1998, a mesdi (peui i seurt) e a deuvo esse sotsignà (sossì a val nen s'im jè manda pér pòsta eletrònica). Dësmentié nen dè scrive vòsta addressa completa (dësnò

com a ch'i faso a mandé el premi?)

Partessipé e ... Boneur a tutti!

Nòta: a l'é tut vera.

El gieugh a l'é ver e el premi a l'é ver (i lo diso mach pérchè i podrà 'dcò pensé che mi pì che 'd folairà i scriva nen). El concors i lo faso mi, el premi i lo buto mi, e i spero d'avej nen dabzogn èd gnun-a autorissassion. Quand ch'a regalo quaicòs a scrivo sempre "Autorizzazione Ministeriale Richiesta". Coma ch'as fa? Anté ch'as va? Vaire ch'as paga (a vantrà èd si-gur paghé lè stat pér argalé quaicòs a quaidun). Ma peui, st'autorisassion, a-j la dan dabon? E chi ch'a-j la da? (quaidun a Roma, ma chi?). E s'è a-j la dan nen? I l'hai ciamaje a 'n civich e a na savia gnente. E antlora com'i faso a savejlo mi? E quand ch'a scrivo mach

"AUT.MIN.RICH" a l'é l'istess? A l'é pì curt pér paghé èd meno? Ma che rassa d'un pais ch'a l'é, còst?

Contut, as sa mai. A peul èdcò esse che scrive "AUT.MIN.RICH" a pòrta bin e che gnun a sapia gnanca pì cò ch'a veuja dì (un pòch coma quand a disio "chirieleisòn" an cesa. Ma chi ch'a l'era, ès "Chirieleisòn", con un nòm parèj?). Sta vira, al pòst èd "A l'arvangia, piemontèis", i finisso (bel gròss e an mes, im arcomando):

AUT. MIN. RICH.

Mauro Tosco

ITALIAN & PIEMONTEIS SEPARÀ ANTE CÀ

L'italian a l'é pa la lenga 'd tuti j'italian.

Ansi, s'i voroma esse pres-sis, a l'é stàita amponùa a vaire pòpoj ch'a mnisiòs 'd tradission diferente.

Ma còs élo, l'italian? La lenga literaria ch'a s'e stabilisasse tra la fin dèl Dosent e 'l comensament dèl Térzent an Toscan-a, e a l'é stàita piàj 'ma idiòma ofissial dancant al latin, e peui an sosti-tussion dèl latin, dèl Sinch-sent. As trata 'd na lenga artifissial, pèrgna 'd pompos latinism che l'Umanism a l'à amponùe - coma a l'é capità an Fransa e Soagna - e tut àutr che parlà da la gent. Pérchè a l'é vera che dèl Sessent - butoma - ij fransèis èd l'Ile de France a mach èd Paris a parlavo pa tuit el lengage dij savan èd la Pléyade, ma an Toscan-a, a Fiorensa midema, mach ij savan a parlavo italiano. Se peui pér italiano i voroma antende tuit ij parlé ch'a fan part dèl grup italiano, antlora 'l contadin lombard o 'l masoé emilian o 'l pescàire sis-siliani ch'a parlavo ij sò dialet a parlavo tutti italiano. (Co-

sta l'opinion èd l'Autor a l'é-poca 'd cost articol. Peuj Chiel e soe camrade 'd Gioventura Piemontèisa a l'han dèscuvert le "variant locaj" dla lenga piemontèisa, visadì ij dialet èd ciocché, e 'dess an jè vendo coma part integrant èd la lenga. O a l'han èd méter different pér l'italian e pér el piemontèis, o a l'han can-già d'opinion. Ognidun a l'é liber èd cangé d'opinion, co-ma e quand ch'a jè smija, specialment quand che 'l cangiament a l'ha 'n valor. A val quindes milion èd contribu-sion regional. - vardé a pagina 6 - NdD)

E i chérdò che gnanca Man-zoni a fèissa finta 'd pensé che Renzo a parlèissa 'ma chiel a lo fà parlé ant el roman.

La fragmentassion politica a giutava pa l'affèrmassion èd na sola lenga parlà; tutun i sbalioma pa tant s'i dijoma che l'italian parlà a l'é cheicòs ch'a ant'ressa la sonda mità 'd nòst sécol. Fin-a a la sonda guèra mondial l'italian a l'é restà pòch differensià da la lenga pretensiosa e grotësca

d'l'Eutsent, bin sitetisà da 'd pròse coma cola foscolian-a o léopardian-a (e, an fin dij cont, a l'é restà bin pòch di-ferensià dal talian dèl Bembo).

A-i é, ant el teritorì d'èstat italiano, e im fareve mai dì "dla nassion italiano-a" (scomèttoma? NdD), un bel númer èd nassionalità; ij Furlan a parlo Ladin, coma ij grigionèis e ij montagnar de Dolomiti; ij Sard (escludenda Sàssari e Galura) a l'an soe particolarità lenghistiche. Ste minoranze, dijoma pura ste nassionalità, a son arconossùe, almanch èd nòm, da Roma. Ma a-i è 'dcò d'autre realtà etnicò-culturaj ch'a posso pr'avej n'arconossiment.

Ij fàutor èd la "Lengoa Veneta" a l'àn da fesse pòche ilusion: a l'Età 'd Mes a l'é vera che 'l venet as caraterisava pér la conservassion èd la lichida ant ij grup gl - cl - pl - e pèn na serta conservassion d's - dle desinense, però al dì d'anchèuj gnun d'esti-trat a sorviv e, se la gènesi 'd na lenga a conta, a conta 'ncor pì sò stat atual. El vé-

net a l'é italiano. Èl piemontèis a l'é da pì part an-dicà coma lenga, ma pér Roma na lenga piemontèisa a esist pa. Sécond ch'i ch'a scriv, a l'é dasse tròpa am-portansa a l'element galò-italich present an nòst parlé. Studiomà pì ancreus ij rapòrt dèl piemontèis con le lenghe galò-romanse.

An Fransa a-i è d'estudios, coma Cantalausa, ch'a so-sten-o che l'ossitan (lenga d'Òc o lenga dj'òss? NdD) a ven dal fransèis, e dëdsà dj'Alp trovemne un ch'a fortissa che 'l piemontèis a l'é ampò pì che 'n sempì giorgon!

E peui i restoma sbaruvà s'i sentoma che la gent normal a chérd che 'l piemontèis a sia, 'ma tüt ij dialet ch'as rèspetto, na forma stropià d'italian.

I podoma dì che j'èStat an-sidit nassionalj a son formasse an crasand ij dirit dij pòpoj (pensé a basch, galissian, aragonèis e catalan an Èspagna; a basch, bérton, còrs, flamand e dzortut ossitan an Fransa; a galèis, còrnich e scossèis sota Londra, e i po-

drò contugné la lista); i podoma dì tut lòn ch'i voroma, sensa témma 'd fé d'eror: tutun, s'i voroma salvé un patrimòni cultural e stòrich, i dvoma chitela lì con la stòria, bela findi ch'as veul, ma mach un geughe 'd parole, le lenghe regionaj. Còs veul-lo dì? Che 'l piemontèis a l'é sl'istess pian dèl marchigiani o dèl sissilian o d'emi-lian?

E s'a l'é parej che sens àlo 'd ciomé 'l bilenghism, co-ma am èsmija ch'as serca 'd fé an Piemont?

Chi ch'a scriv a pensa che 'l piemontèis a sia n'entità tipologicamente differensià da la partìa 'd dialet che da Trento a Lampedusa a formo l'italian.

E antlora sercoma 'd dëscute lòn, e basta con le stirobàcole.

Gianluch L. Perrini

Cost a l'é 'n tòch ch'a l'é lì a pérnisé già da 'n bel po 'd temp. A l'avìa mandan-lo 'l professor Gianluch L. Perrini quand che cost giornal a-j piasìa a la mira dë smonne Soa collaborassion. E parèj a l'era stàit. Pér don-

tré númer Assion Piemontèisa a l'avìa publicà d'articoli del professor Gianluch L. Perrini. Peui 'n conoscent comun a l'avìa fane savèj che 'l professor a agradi-nen ch'i coregeisso 'l test dij sò tòch («Ma com'i feve a avèj el coragi 'd corege un che 'l piemontèis a lo monstra! Un ch'a l'é 'n dirigent èd "Gioventura Piemontèisa" e ch'a sarà un-a dle colône dèl "comità scientific" èd la Consulta pér la lenga piemontèisa!?) E parèj la collaborassion a l'era chità e sò ùltim doi articoli a-j ero restà ant un tirol a speté l'ocasion pér seurte fòra. Pér un dij doi l'ocasion a l'é rivà. L'ambient d'antorn a la lenga piemontèisa a fèrniola e peui... a l'é aost e tanti, 'dcò dij nòsti scritori, a son an ferie e parèj i l'oma arpijà cost tòch dèl professor Perrini e i lo pùblicoma precis (nen pressis ch'a veul dì gnente) coma Chiel a l'ha scrivulo. I soma limitasse a sotligne parole e expression che noi i l'avriò cangià.

B.B